

УДК 336. 71

Радова Н. В.,*викладач кафедри банківської справи Одеського державного економічного університету*

ПРІОРИТЕТНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ БАНКІВ

Розглянуто основні методи здійснення оцінки ефективності банківських об'єднань, виявлено чинники, які впливають на результати злиття і поглинання, проаналізовано наслідки успішної консолідації банків у формі злиття і поглинання.

Ключові слова: злиття, поглинання, консолідація, об'єднання, методи злиттів і поглинань.

Рассмотрено основные методы осуществления оценки эффективности банковских объединений, выявлено причины, которые влияют на результаты слияния и поглощения, проанализировано последствия успешной консолидации банков в форме слияния и поглощения.

Ключевые слова: слияние, поглощение, консолидация, объединение, методы слияния и поглощения.

The basic methods of realization of assessment of bank associations' effectiveness are observed, the factors which influence the results of consolidation and absorption are revealed, and the results of successful consolidation of banks in the form of fusion and absorption are analyzed.

Keywords: merger, acquisition, consolidation, union, methods of mergers and acquisitions.

Постановка проблеми. Управлінські рішення щодо злиття і поглинання комерційних банків повинні спрямовуватися на оцінювання ефективності майбутньої угоди. Система оцінювання ефективності реалізації механізмів злиття та поглинання потребує науково-обґрунтованих методичних підходів, які на сьогодні недосконалі. Це суб'єктивно впливає на прийняття обґрунтованих рішень управлінського складу банку. Від раціонально вибраного методу оцінки ефективності фінансування злиття та поглинань банків залежатиме вартість і результативність укладеної угоди.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням, пов'язаним з ефективністю об'єднань у банківській сфері, присвячена велика кількість наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема, таких як С. Боссі, З. Васильченко, І. Вядрова, В. Жека, В. Зельника, Б. Маггі, Г. Міллера, В. Міщенко, К. Дж. Робінсона, В. Салтиського та інших.

Ознайомлення із науковою літературою дає підстави стверджувати, що більшість науковців досліджують питання сутності та форм злиття і поглинання банків. Поза увагою науковців залишаються методичні підходи оцінки ефективності фінансування злиття та поглинання банків.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є проаналізувати наявні підходи з оцінювання ефективності злиттів і поглинань комерційних банків.

Виклад основного матеріалу. Банк може бути реорганізований за рішенням власників банку, а у випадку призначення тимчасової адміністрації – за рішенням Національного банку України або тимчасового адміністратора, погодженим з Національним банком України. Реорганізація може здійснюватися шляхом злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення. Основними шляхами створення міжбанківських об'єднань є як добровільне об'єднання самостійних банків (злиття), так і пряме підпорядкування централізованому управлінню (поглинання) [1].

Злиття та поглинання банків найчастіше пов'язано з конкретним ризиком. Злиття та поглинання банків обов'язково призводить до зміни в організаційній структурі банківської установи, спричиняє зменшення чисельності працівників банка.

Злиття банків характерно для самостійних, фінансово стійких кредитних установ, які прагнуть об'єднати свої капітали, а поглинання з більшою вірогідністю будуть використовувати більш слабкі самостійні банки, які неспроможні протистояти впливу фінансової кризи і погоджуються (вимушені погоджуватися) на таке об'єднання.

Для кредитної установи – потенційного об'єкта поглинання – ймовірні (негативні) наслідки такої угоди зводяться, в основному, до встановлення цінового діапазону, в якому може знаходитися узгоджена сторонами вартість банку, який поглинається. Для банку-покупця і банків-учасників угоди злиття діапазон можливих ризиків є значно ширшим. Виділяють дві групи негативних наслідків, пов'язаних:

1) по-перше, з досягненням функціонально-стратегічних цілей угоди (розширення ринку, диверсифікація діяльності тощо);

2) по-друге, при поглинанні – з придбанням, а при злитті – з переходом на основі правонаступництва до нової юридичної особи права на матеріальні і нематеріальні об'єкти власності банків, які беруть участь в угодах злиття і поглинань [2, с. 400].

На результати злиття та поглинання кредитних установ негативний вплив мають такі чинники: непродумана стратегія здійснення злиття чи поглинання, відсутність фахових знань і досвіду у цій сфері у робочій групі менеджерів, розходження корпоративних устоїв, різні та несумісні інформаційні системи, замалий обсяг інформації про об'єкт об'єднання.

Варто зауважити, що досягнення позитивного ефекту у процесі об'єднання можливе в результаті повного планування інтеграції всіх на-

прямів діяльності банків, оцінки витрат і ретельної організації системи управління ризиками, що супроводжують процеси злиття та поглинання кредитних установ.

Оцінку ефективності банківського злиття та поглинання здійснюють двома способами, використовуючи якісний і кількісний методи [3, с. 124].

Якісний метод, який передбачає дослідження стратегії злиття та поглинання кредитних установ, зіставлення отриманих синергічних ефектів після злиття з запланованими, опис головних управлінських помилок, що виникають під час реалізації стратегії, а також методи виправлення цих помилок для уникнення їх у майбутньому. Кількісний метод, який передбачає використання математичних розрахунків та формул, що можуть підтвердити зміну ефективності банківської установи після об'єднання.

Ці методи широко використовуються для оцінки ефективності злиття чи поглинання банківських установ, але кожен з них має свої недоліки. Якісний метод ґрунтується на суб'єктивних переконаннях та судженнях людей, які проводять дану оцінку, тому іноді може трапитися, що реальний стан речей не відповідає отриманій якісній оцінці. Також недоліком є те, що метод не має певного алгоритму дій, і тому вірогідним є те, що оцінка ефективності не відобразить повністю реальний стан речей, хоча й бути при цьому правильною. Кількісний метод більш точний, тому що передбачає проведення оцінки за певними математичними розрахунками і тому має алгоритм дій.

Недоліками цього методу є те, що за останні 10 років було виведено сотні способів оцінки ефективності банківської установи після злиття чи поглинання, які мають певні припущення, і тому повинні використовуватися відповідно до конкретної ситуації, що породжує проблему невизначеності в застосуванні того чи іншого методу. Тим паче, що, використовуючи різні формули для розрахунків можна отримати різні дані, що не збігатимуться між собою. Тому кількісний метод оцінки ефективності інституції після злиття чи поглинання може бути широко використаний для маніпулювання отриманими даними. Також при використанні цього методу може виникнути ситуація, коли за різних методик оцінки будуть необхідні різні вхідні дані, які, можливо, не завжди є у наявності [4].

Приймаючи рішення про придбання контрольного пакету акцій, покупець здійснює попередню оцінку ефективності майбутньої угоди. Залежно від мети придбання обирається банк, фінансовий стан якого ретельно аналізується. Зазвичай висновки щодо фінансового стану банку здійснює третя сторона – аудиторська компанія з належною репутацією та досвідом. Від неупередженості та об'єктивності її висновків залежатимуть подальші очікування щодо ефективності угоди з придбання (злиття чи поглинання) банку.

Саме на цьому етапі виникають ризики переоцінки вартості угоди, пов'язанні із не володінням всією інформацією про реальний стан об'єкта придбання. Відповідно, така угода не забезпечить запланованого рівня ефективності.

Важливим чинником у визначенні ефективності здійсненої угоди є час. Це означає, що здійснюючи “інтервенцію” інвестор повинен мати чіткий план розвитку “поглинутої” структури на певний термін. На практиці можемо спостерігати два сценарії: тактичний – придбання з метою збільшення ринкової вартості банку та “перепродаж” його на піку ціни або стратегічний – довгострокове перебування на ринку з поступовим нарощуванням ринкової вартості. У кожному випадку критерії оцінки ефективності здійсненої угоди матимуть свої особливості. Важливим, а на думку багатьох зарубіжних та українських учених, головним параметром у визначенні ефективності угоди із злиття та поглинання є оцінка ефекту синергії [5, с. 38].

Ефект синергії має місце, коли вибрані показники демонструють позитивну динаміку, тобто в кінцевому підсумку ринкова вартість компанії, утвореної в результаті злиття або поглинання, перевищує суму вартостей її складових частин, узятих окремо [6, с. 910].

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зазначити таке:

1. Злиття і поглинання кредитних установ можуть мати великий вплив на рішення проблеми, пов’язаної з недостатньою ліквідністю проблемних банків і дати змогу отримати певні вигоди стабільним і фінансово стійким банкам, однак при цьому повинен мати місце максимально відповідальний підхід до планування угод об’єднання. Достатньо уваги повинно бути приділено ретельному виробленню стратегії подальшої інтеграції.

2. Важливим вихідним моментом в оцінці ефективності угоди із злиття чи поглинання є співвідношення планів та цілей, які ставив перед собою інвестор, здійснюючи капіталовкладення, до реальних результатів. Очікуваний ефект синергії не настає від самого факту здійснення трансакції купівлі-продажу банку. Всебічна об’єктивна оцінка вартості банка-придбання, врахування можливих ризиків та наслідків, наявність чіткої стратегії розвитку новоутвореного банка, своєчасне та вміле управління організаційними змінами та гнучке внесення коректив – складові вдалого процесу об’єднання та його високої ефективності.

3. Досягнення синергетичного ефекту у процесі об’єднання має бути поставлено за мету та можливе в результаті здійснення планування інтеграції всіх напрямів діяльності банків, оцінки витрат і організації системи управління ризиками, що супроводжують процеси реорганізації.

4. Стратегічними цілями об’єднання вітчизняних комерційних банків має стати підвищення надійності й стійкості окремого комерційного банку та банківської системи України, зростання капіталізації банків, забезпечення стабільного функціонування платіжної системи, захист інтересів кредиторів і вкладників, поліпшення фінансового стану комерційних банків, підвищення ефективності діяльності внаслідок концентрації капіталу та зростання довіри до банківських установ.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07. 12. 2000 р. – № 2121-III.
2. Васильченко З. М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація: монографія / Зоя Миколаївна Васильченко – К. : Кондор, 2004. – 528 с.
3. Васильченко З. М. Методологічні засади стратегії реорганізації комерційних банків / Зоя Миколаївна Васильченко // Фінанси України. – 2004. – № 7. – С. 123-130.
4. Ходаковська А. Злиття й поглинання в банківській сфері [Електронний ресурс] “Правовий тиждень” – щотижнева інформаційно-правова газета / Ходаковська Анна. – Режим доступу до журн. <http://www.legalweekly.com.ua>.
5. Ткачук Н. Синергетичний ефект в операціях злиття і поглинання банків: особливості оцінки та визначення / Н. Ткачук // Вісник НБУ. – 2010. – № 2. – С. 36-40.
6. Бригхэм Ю. Ф. Финансовый менеджмент/ Юджин Ф. Бригхэм, Майкл С. Эрхардт //10-е изд. // Питер. – 2009 – С. 897-927.